

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง "ทุนทางสังคมและการพัฒนาเยาวชน : กรณีศึกษาโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน และการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ วัดเกียรติแก้วสามัคคี อำเภอศรีรัตน จังหวัดศรีสะเกษ" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงพัฒนาการของกิจกรรมทั้ง 2 และเพื่อศึกษาถึงกระบวนการทุนทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมของวัดเกียรติแก้วสามัคคี

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับประเด็นที่กำหนดไว้จึงต้องมีการเข้าไปเก็บข้อมูลในพื้นที่ศึกษา โดยผู้ศึกษาใช้วิธีการสัมภาษณ์และการพูดคุยทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ การสังเกตการณ์ โดยมีสมุดบันทึก เทปบันทึกเสียง และกล้องถ่ายรูปเป็นอุปกรณ์เสริมช่วยในการจำ และได้นำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่วิเคราะห์และนำเสนอตามลำดับเพื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์และข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในชุมชนที่ศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ มีการสรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

สรุปผลการศึกษา

พัฒนาการของชุมชนวัดเกียรติแก้วสามัคคี

ชุมชนวัดเกียรติแก้วสามัคคีประกอบไปด้วย 3 หมู่บ้าน คือ บ้านตะเคียนเหนือ บ้านตะเคียนใต้ และบ้านเหล็ก อยู่ห่างจากตัวจังหวัดศรีสะเกษออกไปทางทิศใต้ระยะทางประมาณ 41 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากตัวอำเภอสรีรัตนะไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ประมาณ 3 กิโลเมตร ชุมชนดังกล่าวเป็นชุมชนเก่าแก่อันมีมาประมาณ 100 กว่าปี โดยเฉพาะบ้านตะเคียนเหนือและบ้านตะเคียนใต้นั้น เดิมทีเป็นหมู่บ้านเดียวกันเรียกว่า "บ้านตะเคียน" ตามลักษณะพื้นที่ตั้งหมู่บ้านที่สมัยแรกนั้น บริเวณดังกล่าวมีต้นตะเคียนเกิดขึ้นอยู่มากมาย ส่วนบ้านเหล็กนั้นเป็นหมู่บ้านที่แยกมาตั้งภายหลังประมาณ 20 กว่าปี พื้นเพดั้งเดิมของชาวบ้านเป็นคนเชื้อสายเขมร จะเห็นได้จากการมีภาษาพูดประจำถิ่นเป็นภาษาเขมร และมีประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวบ้านในบริเวณนี้ เช่น ประเพณีแซนโดนตา การรำแม่มด เป็นต้น ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คือการทำนาทำไร่เป็นหลัก ปัจจุบันมีประชากรทั้ง 3 หมู่บ้านรวมกันทั้งสิ้น

1,888 คน 376 ครัวเรือน ชาวบ้านทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ แต่ยังคงมีการนับถือบูชาผีอยู่ ภายในชุมชนมีโรงเรียนระดับประถมศึกษาอยู่ 1 แห่ง คือโรงเรียนบ้านศรีแก้ว

ถึงแม้จะแยกการปกครองออกเป็น 3 หมู่บ้าน แต่ชาวบ้านยังมีความสัมพันธ์กันในลักษณะของความเป็นเครือญาติและความเป็นชุมชนเดียวกันในระดับสูง การมีสถานที่สาธารณะสำหรับใช้สอยร่วมกัน เช่น ดอนปู่ตา โรงเรียน สถานีนอนามัย และวัดซึ่งเป็นศาสนสถานที่สำคัญประจำชุมชน นอกจากนั้น ประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนที่ยังคงมีการปฏิบัติสืบต่อกันมากก็เป็นส่วนสำคัญในการเชื่อมโยงคนในชุมชนเข้าด้วยกันเป็นอย่างดี

วัดเกียรติแก้วสามัคคีเป็นวัดประจำหมู่บ้านทั้ง 3 หมู่บ้าน มีระยะเวลาในการก่อตั้งอยู่ในคราวเดียวกับการตั้งชุมชน โดยชาวบ้านได้ร่วมกันสร้างวัดขึ้นและเรียกชื่อว่า “วัดบ้านตะเคียน” ในระยะแรก ต่อมาได้กลายเป็นวัดร้างอยู่ประมาณ 20-30 ปี เพราะไม่มีพระสงฆ์อยู่จำพรรษา และชาวบ้านได้ไปทำบุญที่วัดบ้านศรีแก้วซึ่งเป็นชุมชนใกล้เคียงแทน จนสถานที่ตั้งวัดกลายเป็นป่าทึบ เช่นเดิม ต่อมาเมื่อชาวบ้านได้ขอตั้งบ้านตะเคียนเป็นหมู่ที่ 2 อย่างเป็นทางการเมื่อปี 2483 แล้ว จึงได้มีการบูรณะวัดขึ้นใหม่โดยการนำของพระอาจารย์ถวิล สุวรรณโชติ พร้อมกับการก่อสร้างถาวรวัตถุขึ้นใหม่อย่างต่อเนื่อง แต่สภาพโดยทั่วไปยังเป็นไปในลักษณะทรงตัว จวบจนกระทั่งเมื่อพระครูรัตนภูมิพิจารณได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสรูปแรกเมื่อปี 2499 จึงได้มีการตั้งชื่อวัดขึ้นใหม่ว่า “วัดเกียรติแก้วสามัคคี” จนถึงปัจจุบัน และตั้งแต่นั้นมาวัดก็เริ่มมีความมั่นคงด้วยมีพระภิกษุอยู่จำพรรษามีได้ขาด และได้รับการอุปถัมภ์จากชาวบ้านด้วยดีเสมอมา ปัจจุบันวัดเกียรติแก้วสามัคคีมีเนื้อที่ทั้งหมด 12 ไร่ 30 ตารางวา โดยมีพระครูศรีรัตนภิรักษ์ เป็นเจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน และยังเป็นที่ตั้งของโรงเรียนพระปริยัติธรรมเกียรติแก้ววิทยา ซึ่งเป็นโรงเรียนแผนกสามัญสำหรับพระภิกษุสามเณร

วัดเป็นสถาบันทางสังคมที่มีบทบาทต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน ชาวบ้านได้อาศัยวัดเป็นที่พึ่งทางใจในยามที่เกิดความไม่สบายใจ ตลอดถึงยังเป็นสถานที่สำหรับทำบุญและใช้เป็นสถานที่พบปะพูดคุยปรึกษาหารือเรื่องราวต่าง ๆ ของชาวบ้านมาตั้งแต่อดีต ความผูกพันของชาวบ้านที่มีต่อวัดเกียรติแก้วสามัคคีและพระภิกษุสงฆ์นั้นเป็นไปในลักษณะที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชน เห็นได้จากการร่วมกันทำนุบำรุงศาสนา การเข้าวัดทำบุญในโอกาสต่าง ๆ ตลอดถึงการดูแลอุปถัมภ์พระสงฆ์ด้วยการถวายภัตตาหาร การร่วมสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมของวัดด้วยวิธีการต่าง ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้สะท้อนมาจากความผูกพันกันระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้านที่เกิดจากความรักความเอื้ออาทรต่อกัน ความไว้วางใจกัน ความเสียสละที่พร้อมจะช่วยเหลือกันและกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์โดยรวมทั้งแก่วัดและชาวบ้าน

พัฒนาการของโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

วัดเกียรตินี้แก้วสามัคคีได้จัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนเมื่อปี 2543 ภายหลังจากที่ได้เปิดทำการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญมาก่อนแล้ว 2 ปี โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดดังนี้

1. ให้เด็กและเยาวชนเข้าถึงธรรมะ ตลอดจนขัดเกลาจิตใจให้มีศีลธรรมและจริยธรรม สามารถดำรงชีพเข้ากับสังคมในยุคปัจจุบันได้
2. ให้เด็กและเยาวชนหลีกเลี่ยงห่างไกลจากยาเสพติด
3. เตรียมความพร้อมที่จะเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ทั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย
4. เป็นเยาวชนที่ดี ไม่ก่อให้เกิดภาระสังคม
5. ได้ศึกษาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา และสามารถนำเอาหลักธรรมเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้และปฏิบัติในชีวิตประจำวัน อีกทั้งจะได้เข้าถึงรสพระธรรมและเป็นศาสนทายาทของพุทธศาสนิกชนที่ดีต่อไป

โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนเป็นกิจกรรมที่มุ่งให้การอบรมเด็กและเยาวชนทั่วไปที่มีความสนใจเข้ามาบรรพชาเพื่อศึกษาและปฏิบัติธรรม และเพื่อฝึกตนเองให้เป็นคนมีระเบียบวินัยรู้จักช่วยเหลือตนเอง เพราะเมื่อเข้ามาบวชในโครงการแล้วจะต้องประพฤติปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของโครงการ เช่น การทำวัตรสวดมนต์เช้า-เย็น การช่วยกันทำความสะอาดที่พักอาศัย เป็นต้น โดยโครงการดังกล่าวจะจัดในช่วงเดือนเมษายนของทุกปี ซึ่งมีการเตรียมการและดำเนินการ ดังนี้

ในขั้นแรกทางคณะกรรมการจะทำการเสนอโครงการเพื่อขอความเห็นชอบและอนุมัติจากเจ้าคณะพระสังฆาธิการตามลำดับ และจัดประชุมร่วมกันระหว่างคณะกรรมการและชาวบ้านเพื่อร่วมกันแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดงาน ตลอดจนจัดแบ่งหน้าที่ในการทำงานให้ฝ่ายต่าง ๆ ได้รับผิดชอบดูแลตลอดโครงการ ในส่วนของวัดก็จะทำการประชาสัมพันธ์ไปยังโรงเรียนและหมู่บ้านต่าง ๆ ในเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนได้รับทราบโดยทั่วถึงกัน และจัดหาเจ้าภาพที่จะให้ความอุปถัมภ์ตลอดโครงการ โดยการส่งหนังสือขอความอุปถัมภ์ไปยังหมู่บ้านและหน่วยงานต่าง ๆ เมื่อถึงกำหนดการที่ได้วางพ่อแม่ผู้ปกครองจะนำเด็กมามอบให้ทางวัดได้ฝึกเตรียมความพร้อมให้กับเด็กประมาณ 3-4 วัน ซึ่งจะเป็นช่วงที่เด็กจะได้ทดสอบตัวเองว่าพร้อมจะเข้าร่วมโครงการมากน้อยแค่ไหน เด็กและเยาวชนที่เข้ามาบวชในโครงการจะมีทั้งที่

สมัครใจมาบวชเอง และได้รับการชักจูงจากคนอื่น ซึ่งแต่ละคนที่เข้ามาบวชในระยะแรกต่างก็ยังไม่ได้มีความคิดถึงการบวชเรียนแต่ประการใด

ภายหลังจากที่เด็กได้เข้ามาบวชแล้ว ตลอดระยะเวลาที่กำหนดจะเป็นช่วงของการฝึกอบรมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติควบคู่กันไป ตลอดถึงการจัดกิจกรรมเสริมที่จะช่วยให้สามเณรได้รู้จักช่วยเหลือตนเองและมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ มีการฝึกปฏิบัติธรรมนั่งสมาธิเพื่อพัฒนาจิตใจให้ตั้งอยู่ในคุณงามความดี อีกกิจกรรมหนึ่งคือการแนะแนวให้สามเณรได้ทราบถึงการจัดการศึกษาของวัดที่สามเณรสามารถศึกษาต่อได้โดยไม่ต้องลาสิกขา เป็นการโน้มน้าวจิตใจของสามเณรที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้อยู่เรียนต่อกับโรงเรียนของวัดต่อไป

ตลอดระยะเวลาของการจัดโครงการนั้น ได้มีกลุ่มบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาร่วมทำงานและให้การสนับสนุน ดังนี้

1. ชาวบ้านในชุมชนวัดเกียรติแก้วสามัคคีทั้ง 3 หมู่บ้านซึ่งเป็นเสมือนเจ้าภาพและเจ้าของงานร่วมกับวัดจะเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการดูแลอำนวยความสะดวกต่าง ๆ โดยมีการจัดแบ่งเป็นกลุ่มเป็นวาระรับผิดชอบสลับเปลี่ยนกันไปจนเสร็จสิ้นโครงการ
2. องค์การบริหารส่วนตำบลศรีแก้ว ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณในการจัดโครงการปีละ 1 หมื่นบาท ตามที่ได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาของ อบต.
3. ประชาชนทั่วไป ที่มีจิตศรัทธาที่จะร่วมช่วยเหลือโครงการให้ประสบความสำเร็จ โดยจะเข้ามาช่วยเหลือใน 2 ลักษณะด้วยกัน คือ การรับเป็นเจ้าภาพถวายภัตตาหารเช้า-เพล และถวายน้ำปานะ และการร่วมบริจาคเงินสมทบเป็นค่าใช้จ่ายในโครงการ

ในช่วงสุดท้ายของโครงการก่อนที่จะปิดการอบรมจะมีการทดสอบความรู้ของสามเณรเพื่อประเมินดูว่าสามเณรได้รับความรู้และความเข้าใจในพระพุทธศาสนาและหลักธรรมมากน้อยแค่ไหน แล้วทำพิธีมอบวุฒิบัตรให้กับสามเณรที่ผ่านโครงการและทำพิธีลาสิกขาในตอนท้ายให้กับสามเณรกลุ่มที่ยังเรียนไม่จบและผู้ที่ต้องการจะออกไปเรียนต่อ ซึ่งเมื่อสิ้นสุดโครงการก็จะมีสรุปผลการดำเนินงานและแจ้งให้คณะผู้มีส่วนร่วมในโครงการได้รับทราบ ความสำเร็จของโครงการเกิดจากความร่วมมือร่วมใจกันระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้านที่มีความไว้วางใจกัน เกิดความศรัทธาต่อกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ของทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนที่ช่วยขับเคลื่อนกิจกรรมให้ประสบความสำเร็จได้

หลังจากสิ้นสุดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ทางวัดจะทำการจัดเตรียมแบ่งกลุ่มหมวดจัดจ้งหันประจำปีและแจ้งไปยังหัวหน้าหมวดแต่ละหมวดเพื่อได้รับทราบรายละเอียดที่จะต้องรับผิดชอบและให้การอุปถัมภ์ด้านภัตตาหารตามวาระของแต่ละหมวดต่อไป

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ

ภายหลังจากจบโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน งานที่วัดจะต้องดำเนินการต่อไป คือการเปิดการเรียนการสอนแผนกสามัญประจำปีการศึกษา ซึ่งจะมีการรับสมัครสามเณรเข้ามาเรียน โดยนักเรียนใหม่ส่วนหนึ่งเป็นกลุ่มสามเณรที่บวชจากโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน แล้วไม่ลาสิกขา อีกส่วนหนึ่งได้จากเยาวชนที่เข้ามาบวชในภายหลังเพื่อศึกษาเล่าเรียนกับทางวัดต่อไป ในส่วนของโรงเรียนนั้นได้มีการจัดการบริหารงานโดยแบ่งออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ 5 ฝ่ายด้วยกัน คือ ฝ่ายธุรการ ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายบริการ ฝ่ายปกครอง และงานประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งแต่ละฝ่ายจะมีบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงานตามที่ทางสถานศึกษาได้กำหนดไว้ โดยจะมีผู้บริหารซึ่งประกอบไปด้วย คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้จัดการโรงเรียน และครูใหญ่ คอยควบคุมดูแลให้การทำงานของแต่ละฝ่ายเป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์

การจัดหาบุคลากรมาทำการเรียนการสอนมีทั้งครูที่เป็นพระสงฆ์และฆราวาส โดยครูฆราวาสนั้นทางโรงเรียนจะทำการจ้างผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีตามสาขาที่เกี่ยวข้องมาทำงานประจำให้กับโรงเรียนในลักษณะอัตราจ้าง ในส่วนของการจัดหลักสูตรและเวลาเรียนนั้น เนื่องจากวัดเปิดสอนทั้งแผนกบาลีและแผนกสามัญ ดังนั้น นักเรียนจึงต้องเรียนควบคู่กันไปทั้งสองแผนก คือจะต้องเรียนทั้งสายบาลีและสายสามัญโดยยึดคำขวัญประจำโรงเรียนที่ว่า “ศึกษาดี มีคุณธรรม บาลีเลิศล้ำ คำจูนพระพุทธศาสนา” โดยในแต่ละวันจะทำการเรียนการสอนตั้งแต่เวลา 09.00 น. ไปจนถึงเวลา 18.30 น. โดยแยกเป็นภาคเช้าเรียนแผนกบาลีและภาคบ่ายเรียนแผนกสามัญ ถ้าเป็นช่วงเข้าพรรษาจะเพิ่มช่วงภาคค่ำเข้ามาอีกเป็นการเรียนแผนกนักธรรม เมื่อนักเรียนได้เรียนครบตามหลักสูตรและมีระยะเวลาในการเรียนครบตามเกณฑ์จึงจะมีสิทธิ์เข้าสอบวัดผลปลายภาค เพื่อเป็นเกณฑ์ในการเลื่อนชั้นและการขอจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตามที่โรงเรียนได้เปิดสอน

งบประมาณที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ส่วนหนึ่งได้รับการจัดสรรงบประมาณจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่กำกับดูแลการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ โดยจะจัดสรรให้ตามจำนวนนักเรียนในแต่ละปีการศึกษาเฉลี่ยประมาณ 4,000-5,000 บาทต่อหัวต่อปี นอกนั้นเป็นภาระของวัดที่จะต้องรับผิดชอบในการหาทุนมาดำเนินการต่อ โดยอาศัยปัจจัยของเจ้าอาวาสที่ได้รับจากภิกษุภิกษุณีต่าง ๆ มาช่วยสนับสนุนด้านค่าใช้จ่ายต่าง ๆ

การจัดการศึกษาของวัดที่ดำเนินมาได้จนถึงปัจจุบันก็เพราะได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากชาวบ้านในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านทุนทรัพย์ ด้านร่างกาย และด้านอาหาร โดยการรับเป็นภาระในการถวายภัตตาหารประจำวัน ซึ่งใช้วิธีการแบ่งเป็นกลุ่มเป็นหมวดเรียกว่า “หมวดจังหัน” โดยแต่ละหมวดจะรับผิดชอบไปตามวาระที่ได้จัดแบ่งไว้ก่อนหน้านี้แล้ว ซึ่งจะหมุนเวียนกันไปตั้งแต่เริ่มเปิดเรียนจนกระทั่งปิดภาคเรียน และตลอดเวลาของการจัดหมวดจังหันนั้นไม่เคยได้รับการปฏิเสธจากชาวบ้าน ถึงแม้สามเณรที่เข้ามาเรียนในวัดจะเป็นเยาวชนที่มาจากหมู่บ้านอื่น ตำบลอื่น ชาวบ้านก็ไม่ได้ยึดติดในตัวบุคคลว่าไม่ใช่ลูกหลานของตน แต่ทำด้วยความรู้สึกที่ว่าเป็นการทำบุญและจะทำกับพระสงฆ์สามเณรรูปใดก็ตามที่ทรงศีลแล้วก็ได้บุญด้วยกันทั้งนั้น นอกจากนั้น การจัดหมวดจังหันยังเป็นกุศโลบายในการดึงชาวบ้านให้เข้ามาวัด ได้ร่วมสวดสองดูแลความเรียบร้อยและความประพฤติของพระสงฆ์สามเณรไปด้วย

กระบวนการทุนทางสังคมในการจัดกิจกรรมพัฒนาเยาวชนของวัดเกียรติแก้วสามัคคี

การศึกษากระบวนการทุนทางสังคมในการจัดกิจกรรมพัฒนาเยาวชนของวัดเกียรติแก้วสามัคคี ได้พิจารณาทุนทางสังคมในมิติความสัมพันธ์กันที่มีอยู่ในชุมชนที่เกิดจากปัจจัยภายในอันประกอบไปด้วยพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน ผู้ปกครองเยาวชน ความเป็นชุมชน ความเชื่อ/ศรัทธา ความเสียสละ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ อันนำไปสู่การอุปถัมภ์ศาสนา การเข้าร่วมช่วยเหลือในกิจกรรม และมีความไว้วางใจต่อกิจกรรม ซึ่งเป็นพลังในการขับเคลื่อนกิจกรรมของวัดให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องจากอดีตถึงปัจจุบัน และปัจจัยภายนอกที่มีองค์การบริหารส่วนตำบลศรีแก้ว สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติที่สนับสนุนงบประมาณ และศรัทธาจากประชาชนทั่วไปที่ร่วมบริจาคทรัพย์ช่วยเหลือ ซึ่งสรุปปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นกระบวนการทุนทางสังคมในกิจกรรมดังกล่าวได้ดังนี้

ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย

พระสงฆ์ (พระครูศรีรัตนภิรักษ์) การเกิดขึ้นของกระบวนการทุนทางสังคมในการจัดกิจกรรมพัฒนาเยาวชนของวัดเกียรติแก้วสามัคคี เริ่มจากการเสียสละของพระครูศรีรัตนภิรักษ์ที่ต้องการจะช่วยเหลือเด็กที่ขาดโอกาสทางการศึกษา โดยสภาพของครอบครัวที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียนของเด็กได้ ให้ได้รับการศึกษาตามศักยภาพและความสามารถของตนเอง เมื่อท่านได้เข้ามาเป็นเจ้าอาวาสและมีบทบาทต่อชุมชนมากขึ้น ท่านได้ตระหนักถึงการศึกษาเล่าเรียนของ

พระภิกษุสามเณรว่าเป็นการสร้างศาสนทายาทให้มีความรู้ความสามารถ เพื่อจะได้เป็นที่พึ่งของชาวบ้านต่อไป และเมื่อพระภิกษุสามเณรเป็นผู้มีความรู้ก็จะเป็นกำลังสำคัญต่อการเผยแผ่ศาสนา

จากการตระหนักถึงบทบาทในการเป็นผู้นำที่เป็นพระสงฆ์ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้าน การประพฤติปฏิบัติชอบตามหลักพระธรรมวินัย มีความมุ่งมั่นที่จะทำงานเพื่อศาสนา และชุมชน ส่งผลให้เกิดความไว้วางใจความศรัทธาและเป็นที่ยอมรับจากชาวบ้าน ซึ่งพร้อมที่จะเสียสละและทำงานไปด้วยกันดังกล่าว และทำให้เกิดการนำเอาประสบการณ์ที่มีอยู่ในตัวท่านมาเป็นจุดเริ่มต้นในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเยาวชน และส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาให้กับเยาวชนผู้ด้วยโอกาสโดยการบวชเรียน

ผู้นำชุมชน นอกจากพระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทต่อการจัดกิจกรรมของวัดแล้ว ในชุมชนยังมีผู้ใหญ่บ้านทั้ง 3 หมู่บ้านที่มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ของความเป็นผู้นำชุมชน และทำงานด้วยความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม คอยให้ความร่วมมือและสนับสนุนกิจกรรมของวัดเป็นแกนนำพาชาวบ้านเข้ามาช่วยเหลือในกิจกรรมของวัดในทุกโอกาส

ชาวบ้าน จากความศรัทธาที่มีอยู่ในเจ้าอาวาสและความผูกพันกับศาสนาเป็นทุนเดิม และความสำนึกต่อบทบาทหน้าที่ของชาวพุทธที่จะร่วมกันช่วยทำนุบำรุงศาสนาให้เจริญมั่นคง ความเชื่อทางศาสนาในเรื่องของการสร้างบุญสร้างกุศล ก่อให้เกิดความสัมพันธที่ทำให้ชาวบ้านพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือโดยไม่คิดหวังผลตอบแทนในรูปวัตถุ

ผู้ปกครองของเยาวชน จากความเชื่อมั่นในหลักพุทธศาสนาและการทำงานของพระสงฆ์ที่จะสามารถอบรมขัดเกลาเยาวชนให้เป็นคนดีมีความรู้ได้ พ่อแม่จึงมีความไว้วางใจยอมอนุญาตและสนับสนุนให้ลูกได้เข้ามาร่วมกิจกรรมและบวชเรียนอยู่ในพุทธศาสนา บวกกับค่านิยมความเชื่อพื้นฐานของสังคมพุทธในเรื่องของการบวชเพื่อทดแทนคุณพ่อแม่ ส่งผลให้มีผู้ปกครองสนับสนุนและต้องการให้บุตรหลานของตนเข้ามาบวชเรียนอยู่ในศาสนาอย่างต่อเนื่อง

ความเชื่อความศรัทธา ที่มีต่อพุทธศาสนาและหลักธรรมได้ฝังลึกอยู่ในจิตใจของชาวบ้านจนกลายเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิต ความเชื่อในเรื่องของการทำบุญสร้างกุศลในพุทธศาสนาส่งผลต่อการเข้ามาช่วยเหลือกิจกรรมการพัฒนาเยาวชนของวัดและให้ความอุปถัมภ์วัดของชาวบ้านด้วยความเต็มใจ

ความเป็นชุมชน ที่ทำให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกเป็นพวกและชุมชนเดียวกัน โดยอาศัยสถาบันทางศาสนาที่มีอยู่ในหมู่บ้านคือวัดซึ่งเป็นศูนย์รวมทางจิตใจคนในชุมชนเข้าด้วยกัน และเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงชาวบ้านทั้ง 3 หมู่บ้านเข้าหากันและทำงานร่วมกัน ดังนั้น เวลาวัดจัดกิจกรรมอะไรจะได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านทั้ง 3 หมู่อย่างพร้อมเพรียงกัน

ความรับผิดชอบต่อน้ำที่ การร่วมกันทำในกิจกรรมต่าง ๆ ของวัดตลอดเวลาที่ผ่านมา เกิดจากความสำนึกต่อน้ำที่ที่ต้องร่วมกันรับผิดชอบของแต่ละฝ่าย เช่น พระสงฆ์ก็ทำหน้าที่ผู้นำทางด้านจิตใจให้การอบรมสั่งสอน ชาวบ้านก็ทำหน้าที่ในฐานะพุทธศาสนิกชนที่คอยให้ความอุปถัมภ์ศาสนาให้เจริญ

การช่วยเหลือกันและความเสียสละ เกิดจากความเห็นอกเห็นใจที่แต่ละฝ่ายมีต่อกันและมุ่งประโยชน์ส่วนรวม ดังจะเห็นได้จากเวลาวัดหรือชาวบ้านมีงาน แต่ละฝ่ายก็จะเข้าไปให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันด้วยดีตลอดมา โดยมุ่งถึงประโยชน์ส่วนรวมที่จะเกิดแก่พระศาสนาและชุมชน

ปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย

องค์การบริหารส่วนตำบลศรีแก้ว การจัดกิจกรรมของวัดได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานในท้องถิ่นคือองค์การบริหารส่วนตำบลศรีแก้วที่เล็งเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาด้านจิตใจของประชาชนควบคู่กับการพัฒนาความเจริญด้านสาธารณูปโภคอื่น ซึ่งการพัฒนาดังกล่าวต้องอาศัยองค์การทางศาสนาเข้ามาทำหน้าที่แทน ดังนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลศรีแก้วจึงได้บรรจุโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนของวัดเกียรติแก้วสามัคคีไว้ในแผนพัฒนาขององค์การ และจัดสรรงบประมาณสนับสนุนให้ทุกปี

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในฐานะผู้กำกับดูแลงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญของวัด ได้มีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนให้ตามบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง โดยความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับหน่วยงานทั้งสองเป็นไปในลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรที่ต่างมีบทบาทหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือเพื่อจะเป็นส่วนเสริมสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินงานของวัดต่อไป

ประชาชนจากหมู่บ้านอื่น การจัดกิจกรรมการพัฒนาเยาวชนของวัดที่ผ่านมา ประชาชนทั่วไปต่างให้ความสนใจและร่วมให้การสนับสนุนต่อการดำเนินกิจกรรม โดยการร่วมเป็นเจ้าภาพถวายภัตตาหารและบริจาคทรัพย์สมทบทุนเป็นค่าใช้จ่ายในด้านต่าง ๆ

สรุปโดยภาพรวมของกระบวนการทุนทางสังคมในการจัดกิจกรรมของวัดเกียรติแก้วสามัคคี พบว่า จุดเริ่มต้นของกระบวนการทุนทางสังคมนั้นมาจากผู้นำที่เป็นพระสงฆ์ที่เห็นความสำคัญของการศึกษาและการพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดีของสังคม จึงได้มีแนวคิดที่จะจัดการศึกษาเพื่อเป็นทางเลือกให้กับสังคม โดยอาศัยบทบาทของความเป็นพระสงฆ์ที่เป็นที่เคารพศรัทธาของชาวบ้านนำมาสู่ความเอื้ออาทร ความเห็นอกเห็นใจกัน การเสียสละทำงานร่วมกันเพื่อก่อให้เกิดพลังขับเคลื่อนในการทำงานพัฒนาชุมชนต่อไป และยังส่งผลต่อชาวบ้านที่เกิดความ

ภาคภูมิใจต่อความสำเร็จของกิจกรรมและการได้มีส่วนร่วมและช่วยเหลือในกิจกรรม ซึ่งเท่ากับการสร้างชื่อเสียงของวัดและชุมชนให้ปรากฏแก่ชุมชนอื่น

จากการศึกษาครั้งนี้ ได้พบบทเรียนที่ได้จากการศึกษาว่า การจัดกิจกรรมการพัฒนาเยาวชนของวัดเกียรติแก้วสามัคคีประสบความสำเร็จได้นอกจากอาศัยปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ซึ่งเป็นทุนทางสังคมในการขับเคลื่อนกิจกรรมแล้ว พบว่า การมีวัฒนธรรมความเชื่อทางศาสนาสามารถดึงชาวบ้านให้เข้ามาช่วยเหลือกิจกรรมของวัด และมีการใช้สถาบันศาสนาคือวัดที่เป็นศูนย์รวมทางจิตใจแห่งเดียวกันมาเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงคนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วม การมีพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำในการจัดกิจกรรมการพัฒนาเยาวชน การประยุกต์เอาหลักธรรมมาใช้ได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับกิจกรรมการพัฒนาเยาวชน และการจัดการศึกษาของวัดจัดเป็นการศึกษาทางเลือกสำหรับผู้ปกครองและเยาวชนได้มีทางเลือกในการศึกษาที่เหมาะสมกับสภาพทางครอบครัว ปัจจัยเหล่านี้มีส่วนสนับสนุนต่อความสำเร็จในการจัดกิจกรรมของวัด ดังนั้นจากบทเรียนที่ได้จากการศึกษาดังกล่าว จึงมีข้อเสนอแนะที่จะทำให้การจัดกิจกรรมการพัฒนาเยาวชนประสบความสำเร็จและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนยิ่งขึ้น ดังนี้

ข้อเสนอแนะ

1. ด้านวัฒนธรรมความเชื่อทางศาสนา การทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาเยาวชน ผู้นำทั้งพระสงฆ์และฆราวาสควรให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมความเชื่อทางศาสนาในเรื่องบุญกุศลที่มีอยู่ในจิตใจของชาวบ้าน และดึงเอาความเชื่อที่ติดมาดังกล่าวนำมาใช้เป็นตัวเชื่อมในการระดมพลังชาวบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือสนับสนุนในการจัดกิจกรรม เพราะความเชื่อทางศาสนายังคงมีความผูกพันและฝังลึกอยู่ในจิตใจของชาวบ้านจนกลายเป็นวิถีชีวิตของชุมชน และชุมชนที่มีวัฒนธรรมความเชื่อในลักษณะเดียวกันย่อมจะก่อให้เกิดทัศนคติที่เหมือนกัน และส่งผลต่อการยอมรับซึ่งกันและกันและพร้อมที่จะทำงานไปด้วยกัน ซึ่งจะเป็นพลังต่อการขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนต่อไป ดังนั้น เพื่อให้วัฒนธรรมความเชื่อทางศาสนาในเรื่องการทำบุญคงอยู่และซึมซับเข้าสู่จิตใจชาวบ้านมากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่เกิดโตมากับสังคมกระแสหลัก พระสงฆ์จะต้องมีบทบาทมากขึ้นในการเผยแผ่วัฒนธรรมความเชื่อดังกล่าว โดยใช้การอธิบายให้ชาวบ้านได้เข้าใจในเรื่องการทำบุญตามหลักพุทธศาสนาในโอกาสต่าง ๆ เช่น การแสดงธรรมเทศนา หรือการบรรยายธรรมตามงานต่าง ๆ

2. ด้านสถาบันทางสังคม การมีสถาบันทางศาสนาคือวัดเป็นศูนย์รวมทางจิตใจและเป็นสถานที่สำหรับประกอบกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชน เป็นศูนย์กลางในการพบปะพูดคุยสนทนา

แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันของชาวบ้าน ที่จะทำให้เกิดการถ่ายทอดความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน อันจะส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนที่เกิดจากความรู้และความต้องการของชุมชน นอกจากนี้จะมีวัดเป็นศูนย์กลางและศูนย์กลางของชุมชนแล้ว ในชุมชนยังมีสถาบันทางสังคมที่ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันและมีความสัมพันธ์กันอีกหลายแห่ง เช่น โรงเรียน สถานีนอมาภัย องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น ดังนั้น เมื่อมีการทำงานหรือการจัดกิจกรรมในโอกาสต่อไป วัดและชุมชนควรจะต้องหาสถาบันทางสังคมส่วนอื่นที่มีอยู่ในชุมชน และมีการใช้ประโยชน์ร่วมกันให้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาเยาวชนด้วย โดยการดึงเอาบุคลากรของสถาบันเหล่านั้นให้เข้ามามีส่วนร่วมและสนับสนุนช่วยเหลือด้านวิชาการและความรู้ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเยาวชน หรือการใช้หน่วยงาน/องค์กรเหล่านั้นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ภายนอกด้วย

3. ด้านผู้นำ บทบาทของผู้นำที่เป็นพระสงฆ์ (พระครูศรีรัตนภิรักษ์) ที่มีการประพฤติดี ปฏิบัติชอบเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความรักความศรัทธาจากชาวบ้าน การทำงานด้วยความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของพระสงฆ์ย่อมเป็นแบบอย่างแห่งการประพฤติปฏิบัติตาม อันนำไปสู่การทำงานแบบพึ่งพาอาศัยกัน เห็นอกเห็นใจกัน และการได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากคนในชุมชนเป็นอย่างดี จากบทบาทของพระสงฆ์ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเยาวชนและมีความเสียสละได้ก่อให้เกิดการยอมรับซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของกิจกรรม นอกจากนี้ผู้นำที่เป็นพระสงฆ์แล้ว ในชุมชนยังมีผู้นำอีกหลายประเภทที่วัดควรจะต้องให้ความสำคัญและดึงเอามาร่วมกับกิจกรรมของวัดตามศักยภาพของผู้นำแต่ละประเภท เช่น ผู้นำที่เป็นปราชญ์ท้องถิ่น วัดควรขอความอนุเคราะห์จากท่านเหล่านั้นมาถ่ายทอดความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นตามความรู้ความถนัดของแต่ละท่าน การกระทำความดีกล่าวยังเป็นการรักษาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่กับชุมชน และยกย่องครูภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ปรากฏและเป็นที่ยอมรับนับถือของคนในชุมชน

4. ด้านการประยุกต์หลักธรรมใช้ในกิจกรรม การจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนของวัดที่สอดคล้องและตอบสนองความต้องการของชาวบ้านที่ต้องการเห็นองค์การทางศาสนาที่มีวัดและพระสงฆ์เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาเยาวชนกับภาคส่วนอื่น โดยการจัดกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรม แต่ในสังคมปัจจุบันที่มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น คณะสงฆ์ควรมีการจัดอบรมพระสงฆ์ที่มีบทบาทในการพัฒนาเยาวชนให้มีความเข้าใจในวิธีการจัดกิจกรรมพัฒนายาวชนและเข้าใจสภาพสังคม เพื่อให้สามารถประยุกต์หลักธรรมเข้าไปใช้ในกิจกรรมให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคม และเพื่อให้รู้เท่าทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมและสามารถ

ประยุกต์หลักธรรมไปใช้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม พระสงฆ์เองจะต้องมีการขวนขวายศึกษาหาความรู้ใหม่อยู่ตลอดเวลาด้วย

5. ด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ ในปัจจุบันที่กระแสการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ก่อให้เกิดการปฏิรูปทางการศึกษาขึ้น เพื่อให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและเสมอภาคกัน และวัดในฐานะที่เป็นสถาบันทางศาสนาที่กฎหมายระบุว่า มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนั้น เพื่อให้การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญที่วัดดำเนินการอยู่เป็นการศึกษาทางเลือกสำหรับผู้ปกครองที่ต้องการให้บุตรหลานของตนปลอดภัยจากปัญหาสังคม วัดควรจะขยายการศึกษาจากระดับมัธยมศึกษาตอนต้นให้ถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อขยายเวลาการอยู่ในเพศบรรพชิตของสามเณรให้นานขึ้น ซึ่งเมื่อสามเณรอยู่เรียนจนจบมัธยมศึกษาตอนปลายก็อยู่ในวัยที่มีวุฒิภาวะและความรับผิดชอบที่สูงขึ้น เมื่อลาสิกขาออกไปแล้วก็จะก่อปัญหาให้กับครอบครัวและสังคม และเพื่อให้การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญเป็นที่ยอมรับของสังคมและมีศักยภาพเช่นเดียวกับโรงเรียนทั่วไป ทางวัดโดยคณะผู้บริหารโรงเรียนจึงควรมีการปรับบทบาทและทัศนคติการทำงานในลักษณะเชิงรุกร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาภายนอกมากยิ่งขึ้น โดยการประสานความร่วมมือและการช่วยเหลือกันทั้งในด้านบุคลากรและด้านวิชาการ โดยอาศัยบทบาททางศาสนาเป็นตัวประสาน ไม่ว่าจะเป็นความศรัทธาในศาสนา ความเคารพนับถือในพระสงฆ์ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาถึงแนวทางในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกระบวนการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนในบริบทอื่น ๆ
2. ควรมีการศึกษาถึงบทบาทการทำงานของผู้นำที่เป็นพระสงฆ์กับผู้นำที่เป็นทางการถึงทัศนคติและวิธีการทำงานที่ส่งผลต่อการทำงานพัฒนาชุมชน
3. ควรมีการศึกษาถึงผลกระทบทั้งที่เป็นเชิงบวกและเชิงลบต่อการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญของวัดในระดับที่สูงขึ้นไป และทัศนคติความคาดหวังของชุมชนต่อการจัดการศึกษาของวัด
4. ควรมีการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมและความคาดหวังของสามเณรที่บวชเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ ซึ่งเป็นผลผลิตที่เกิดจากการนำเอากระบวนการทุนทางสังคมไปขับเคลื่อนการจัดกิจกรรมการพัฒนาเยาวชน